

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.56.055

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/166-1>**Іванов Є. І.**кандидат економічних наук,
Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8076-4374>**Ivanov Yevhen**State Scientific and Research Institute
of Informatization and Economic Modeling
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8076-4374>

ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З КИТАЄМ: ВИКЛИКИ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ

Стаття присвячена визначенню ключових викликів для економіки України, пов'язаних з активізацією зовнішньої торгівлі з КНР у 2020 р. Проаналізовано динаміку та основні структурні зрушення у торгівлі між Україною та Китаєм. Розглянуто структуру двосторонніх товаропотоків між сторонами за рівнем обробки продукції і доданою вартості. Проведено порівняльний аналіз товарної структури вітчизняного експорту до Китаю та країн ЄС. Обґрунтовано, що саме торгівля з Китаєм найбільшою мірою визначає сировинну спрямованість міжнародної спеціалізації України, тоді як експорт до високорозвинених країн характеризується порівняно вищою часткою проміжної продукції і споживчих товарів. Аргументовано доцільність відмови України від участі у проекті Нового шовкового шляху на користь використання переваг стратегії *nearshoring*, яка відкриває можливість заміни на ринку ЄС товарів широкого вжитку китайського виробництва вітчизняними аналогами в умовах угоди про асоціацію.

Ключові слова: Китай, зовнішня торгівля, експорт, імпорт, Новий шовковий шлях, *nearshoring*.

FOREIGN TRADE RELATIONS OF UKRAINE AND CHINA: CHALLENGES FOR THE NATIONAL ECONOMIC INTERESTS

The article looks into key challenges for Ukrainian economy caused by foreign trade intensification with China in 2020 when Ukraine's exports to PRC increased by 98 per cent. The dynamics and main structural shifts in the UA-CN trade are analyzed. The structure of bilateral trade flows between the parties by degree of processing and value added is explored. It is revealed that Ukraine's exports to China consists predominantly from raw materials and products of primary processing: mineral products (iron ore), cereals (maize), sunflower oil and its residues, ferrous metals, etc. The imports from China to Ukraine consists mainly from electrical machinery, mechanical appliances, articles of apparel, chemical products, iron and steel, etc. Comparative analysis of the commodity structure of Ukraine's exports to PRC and to the EU is conducted. The analysis shows that, despite dominance of traditional and low value added goods in Ukrainian overall exports, the share of sophisticated manufactured goods in exports to the EU is much larger than in exports to China. It is substantiated that trade with China largely determines the raw material orientation of Ukraine's international specialization, while exports to developed countries are characterized by a relatively higher share of intermediate and consumer goods. To increase the efficiency of Ukraine's foreign trade, it is considered that the best option is to focus on reducing dependence on imports from China by developing domestic production of appropriate consumer goods and increasing export flows to developed countries. The expediency of Ukraine's refusal to participate in the New Silk Road project is argued in favor of using the benefits of *nearshoring* strategy, which opens the opportunity to replace Chinese consumer goods in the EU market with Ukrainian ones under the EU-UA association agreement. The article briefly surveys some cases of successful implementation of this strategy by Ukrainian business, in particular the launch of exports of household appliances (electro-thermic coffee and tea makers, electric razors, washing machines, electric heaters) to the EU.

Keywords: China, foreign trade, export, import, New Silk Road, *nearshoring*.

JEL classification: F10, F19

Постановка проблеми. За підсумками 2020 р. Китай став найбільшим зовнішньоторговельним партнером України, частка якого у вітчизняному товарообороті сягнула 14,9%. Експортні поставки товарів до Китаю порівняно з попереднім роком зросли на 98,0%, що значною мірою компенсувало падіння зовнішньої

торгівлі України з більшістю інших країн, насамперед із ЄС, ВВП якого зазнало найбільшого скорочення з часів Другої світової війни у результаті пандемії коронавірусної хвороби COVID-19. Частки решти найбільших торговельних партнерів у вітчизняному товарообороті за 2020 р. – Німеччини (7,2%), Польщі (7,1%),

РФ (7,0%) – залишаються значно нижчими за частку Китаю, що зумовлює стрімке зростання його значення у торгово-економічних відносинах України [1]. Тому модель зовнішньоторговельних відносин із Китаєм дедалі більше визначає межі міжнародної спеціалізації України загалом, що висуває низку викликів для вітчизняного господарства з огляду на експансивний характер участі КНР у глобальній торгівлі з метою послідовного втілення політики експортно-орієнтованої індустріалізації за рахунок споживання іноземної сировини та розширення ринків збуту своєї готової продукції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Торговельно-економічним відносинам України з Китаєм присвячено наукові роботи низки українських учених, серед яких В.В. Величко [2], С.В. Захарін і Л. Інін [3–5], М.А. Заєць і О.В. Захарченко [6], В.Г. Роговий [7] та інші. Проте основна увага цих публікацій приділена розвитку договірних і дипломатичних відносин між сторонами у сфері економіки та торгівлі. Аналіз розвитку транспортно-логістичного потенціалу у сфері експортних поставок вітчизняної продукції АПК до Китаю та розгляд перспектив використання транзитного потенціалу України є у проєкті Нового шовкового шляху. Аналізу ж динаміки і структури товарообміну України з Китаєм, особливостям його формування у контексті відносин із третіми країнами приділено недостатню увагу. До того ж причини стрімкого нарощення вітчизняного експорту до КНР у 2020 р. та пов'язані з цим виклики національним інтересам України ще не знайшли свого опрацювання у наукових розвідках. Вищезазначене зумовлює необхідність подальших досліджень у цьому напрямі.

Мета статті полягає у визначенні особливостей, оцінці ефективності та перспектив розвитку зовнішньоторговельних відносин України з Китаєм, а також у виявленні напрямів мінімізації викликів національним економічним інтересам, пов'язаних зі стрімким зрос-

танням ролі КНР у зовнішньому секторі вітчизняного господарства.

Виклад основного матеріалу. Починаючи з 2005 р. Україна з року в рік має негативне сальдо зовнішньої торгівлі з КНР. При цьому дисбаланс у зовнішньоторговельних відносинах одразу сягнув того рівня, що (за винятком кризових 2009 та 2015 рр., коли девальвація національної грошової одиниці істотно зменшувала попит на імпорту) вартісні обсяги імпорту з Китаю більш ніж удвічі перевищували відповідні обсяги експорту. Протягом 2011–2019 рр. вітчизняний експорт товарів до Китаю перебував у діапазоні від 1,7 до 3,6 млрд дол. США, тоді як імпорту сягав від 3,8 до 9,2 млрд. Від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі перебувало у межах від 1,4 млрд дол. США у 2015 р. до 5,9 млрд дол. США у 2012 р. У 2017–2019 рр. негативне сальдо у торгівлі України з Китаєм було найбільшим серед усіх країн світу. Майже дворазове зростання експорту до КНР у 2020 р. з 3,6 до 7,1 млрд дол. США разом зі зменшенням імпорту на 9,8% (з 9,2 до 8,3 млрд) привело до стрімкого скорочення негативного сальдо до менш ніж 1,2 млрд (рис. 1).

Нарощення вітчизняного експорту до Китаю у 2020 р. відбулося насамперед через збільшення поставок залізних руд, зернових культур (насамперед кукурудзи), рослинних жирів (передусім соняшникової олії), залишків та відходів харчової промисловості (здебільшого макухи з насіння соняшнику) і чорних металів. Ці товарні групи і становлять основу товарного експорту до КНР з України, однак, на відміну від загальної структури вітчизняного експорту до всіх країн світу, в експорті до Китаю найбільшу частку посідають залізні руди (35,2%) з вартісними обсягами у 2,5 млрд дол. З 46,3 млн т залізних руд, які Україна експортувала у 2020 р., до КНР спрямовано 27,3 млн т (59,1%) [9].

Зернові культури з експортом в обсязі 1,85 млрд дол. США становили 26,1% товарних поставок до Китаю у 2020 р., у тому числі експорт кукурудзи – 1,38 млрд дол.

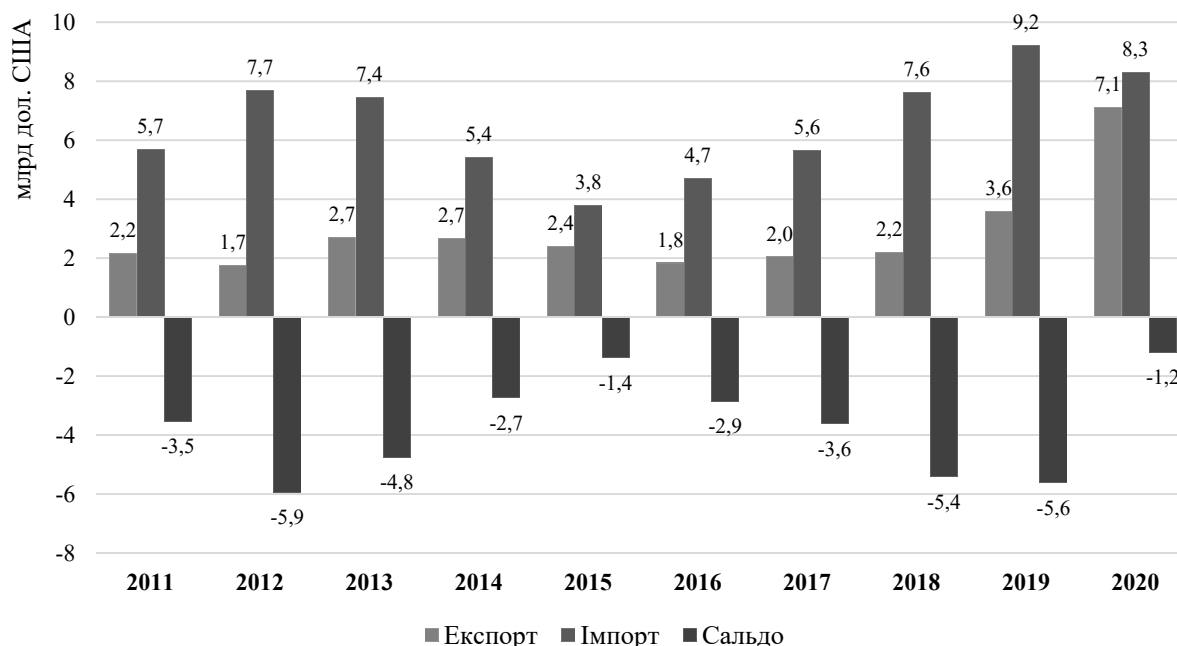

Рис. 1. Динаміка зовнішньої торгівлі товарами України з Китаєм у 2011–2020 рр., млрд дол. США

Джерело: [8]

Всього Україна експортувала 27,9 млн т кукурудзи, з яких до Китаю були спрямовані 7,7 млн т (27,6%). Слід зазначити, що підвищення рівня життя у КНР зумовлює зростання попиту на м'ясо-молочну продукцію, а звідси й на зернові та олійні культури для потреб тваринництва. Потреба у поставках цих сільгосппродуктів уже спонукала КНР до значних інвестицій у відповідну транспортно-логістичну інфраструктуру на території України, навіть попри виявлені зловживання й недосконалу організацію поставок з української сторони [10, с. 49–50]. Зважаючи на демографічні та економічні тенденції розвитку Китаю, його зацікавленість у вітчизняній сільгоспсировині надалі лише зростатиме.

Експорт жирів та олій до Китаю в обсязі 1,1 млрд дол. США становив 15,9% поставок товарів до цієї країни у 2020 р., у тому числі експорт соняшникової олії сягнув 0,94 млрд дол. Всього Україна експортувала 6,14 млн т олії з насіння соняшнику, з яких до Китаю спрямовано 1,23 млн т (майже 20%) [9]. Більші обсяги експорту соняшникової олії були поставлені тільки до Індії. Що стосується відходів із виробництва соняшникової олії (макухи), до Китаю було експортовано майже 2,2 млн т цієї продукції, що становило 39,8% загальних обсягів її експорту з України у 2020 р. (5,52 млн т).

Попри зростання у 2020 р. вартісних обсягів експорту чорних металів з України до Китаю у 5,9 раза, їхня частка у товарних поставках туди становила всього 8,6%. Доцільно зазначити, що частка чорних металів у вітчизняному експорті до КНР ще у 2009 р. становила 54,3%, тоді як у першому півріччі 2010 р. скоротилася до 5,5% [11, с. 44], з тих пір не зазнавши істотних змін. Падіння експорту чорних металів з України до КНР пов'язане з розбудовою останньою власних виробничих потужностей, які до того ж перенаситили глобальний ринок у період після світової фінансово-економічної кризи. Таким чином, КНР перетворилася з одного з найбільших споживачів вітчизняної металургійної продукції на одного з основних конкурентів, який не лише вичерпав власний попит на чорні метали українського виробництва, але й зрештою спровокував торгову війну на світовому ринку металопродукції, внаслідок чого Україна втратила суттєву частку ринків збуту заліза та сталі в інших країнах [12, с. 50]. Натомість у 2005–2020 рр. Китай збільшив імпорт з України залізорудної сировини для своїх виробничих потреб більш ніж у двадцять один раз, з 1,3 до 27,3 млн т.

У структурі імпорту товарів України з КНР у 2020 р. переважає продукція машинобудування (49,2%), зокрема електричні машини (26,8%), механічне обладнання (18,2%), засоби наземного транспорту (4,1%).

Поряд із цим значну частку в імпорті становить продукція легкої промисловості (11,3%), продукти хімічної і пов'язаних із нею галузей (8,4%), недорогоцінні метали та вироби з них (8,3%) [9]. Диспропорції між експортними й імпортними товаропотоками в торгівлі України з Китаєм особливо чітко простежуються під час розгляду їх структури за рівнем обробки (табл. 1).

У 2018 р. частка сировини у вітчизняному експорті товарів до КНР сягала 55,8%, проміжної продукції – 32,0%, засобів виробництва – 10,2%, споживчих товарів кінцевого використання – мізерні 2,0%. На противагу імпорт із Китаю на 30,4% складався зі споживчих товарів, на 46,5% – із засобів виробництва, на 21,6% – із проміжної продукції, а частка сировини у ньому становила лише 1,1%. Тому зовнішній торгівлі України з КНР притаманна яскраво виражена сировинна спрямованість експортних поставок за імпортної залежності від товарів із високим рівнем обробки та доданою вартості. З огляду на те, що у 2020 р. збільшення вітчизняного експорту до Китаю відбулося передусім за рахунок залізних руд і зернових культур, можна стверджувати про подальше зростання структурних перекосів у бік сировинного експорту. А зважаючи на збільшення частки Китаю у загальному товарообороті України з іншими країнами, слід наголосити, що нарощення торговельно-економічних відносин з КНР у межах чинної моделі товарообміну посилює сировинний характер спеціалізації нашої країни на світовому ринку загалом.

Масштаби структурних перекосів у зовнішній торгівлі України з Китаєм увиразнюються на тлі порівняння із структурою експорту до інших ключових торгових партнерів. Так, у товарному експорті з України до ЄС у 2018 р. частка сировини становила 31,1%, проміжної продукції – 40,7%, засобів виробництва – 5,9%, а споживчих товарів – 22,2%. Якщо розглядати цей розподіл за всіма країнами світу, то частка сировини становить 30,8%, проміжної продукції – 44,8%, засобів виробництва – 7,3%, споживчих товарів – 17,3% [13]. Таким чином, попри те, що сировинна орієнтація експорту залишається загальною проблемою економіки України у відносинах з усіма країнами-партнерами, її зовнішньоторговельні відносини з ЄС є більш ефективними у розрізі поставок продукції з більш високим рівнем обробки і доданою вартості, ніж торговельно-економічні відносини України з усіма країнами світу загалом.

З огляду на зазначене, вітчизняному науковому дискурсу щодо проблем міжнародної спеціалізації України доцільно позбутися стереотипних уявлень про кра-

Таблиця 1

Порівняння структури товаропотоків за рівнем обробки у зовнішній торгівлі України з Китаєм у 2018 р.

Товарні групи за рівнем обробки	Експорт		Імпорт	
	млн дол. США	% до заг. обсягу	млн дол. США	% до заг. обсягу
Сировина	1227,4	55,8	83,7	1,1
Проміжна продукція	704,8	32,0	1646,6	21,6
Засоби виробництва	223,4	10,2	3536,4	46,5
Споживчі товари	44,4	2,0	2309,5	30,4
Інше*	0,1	0,0	32,2	0,4
Всього	2200,1	100,0	7608,4	100,0

Примітка: у категорії «Інше» відображені товари, що під час кабінетних досліджень не піддаються заявленій класифікації за рівнем обробки.

Джерело: [13]

їни з високим рівнем розвитку як основний каталізатор сировинної орієнтованості українського господарства і зосередити увагу на викликах структурної деформації виробничо-експортного потенціалу, пов'язаних з активізацією зовнішньоторговельних відносин із Китаєм.

Під час визначення шляхів підвищення ефективності товарообміну України з Китаєм слід брати до уваги набагато сильніші конкурентні позиції останнього на світовому ринку продукції за широкою номенклатурою. Тому можливість нарощення вітчизняного експорту товарів із високим рівнем доданої вартості на китайський ринок видається малоімовірною. Величезний резерв дешевої робочої сили, використання переваг «планової моделі капіталізму» та економії на масштабах забезпечують Китаю достатні переваги не лише для того, щоб не допустити потенційних українських конкурентів на свій внутрішній ринок, але й щоб активно проникати зі своєю продукцією на ринок України. За таких умов вбачається за доцільне зосередити зусилля на послабленні залежності від імпорту з Китаю шляхом розвитку власних виробництв, продукція яких у перспективі задовольнятиме переважну частку внутрішнього попиту в Україні та конкуруватиме з китайськими аналогами на географічно сприятливіших (завдяки меншому транспортному плечу) зовнішніх ринках.

Україна насправді вже має успішний досвід втілення окресленої стратегії на прикладі запуску вітчизняною компанією KTD Group виробництва (за китайськими технологіями) та налагодження експортних поставок до країн ЄС електронагрівальних пристроїв для приготування кави або чаю (код HS 8516 71) завдяки лібералізації торгівлі у межах угоди про асоціацію. Масштабний експорт електроводонагрівачів з України до ЄС почався у 2016 р. з поставки 925,3 тис. одиниць на суму 28,1 млн дол. США, а вже у 2019 р. сягнув 4,7 млн одиниць загальною вартістю 216,8 млн дол. США [14]. Поряд із цим компанія KTD Group активно нарощує виробництво й експорт до ЄС іншої побутової техніки, зокрема пральних машин, електричних бритв, електрообігрівачів [15, с. 121].

Втіленню означеної стратегії сприяє й тенденція до розповсюдження у ЄС практики *nearshoring*, що полягає у пошуку джерел аутсорсингу процесів та поставок продукції з країн-сусідів об'єднання. Виникнувши як концепція заміни аутсорсингу ІТ-процесів від індійських компаній до компаній, розташованих у країнах,

які знаходяться у безпосередній близькості до ЄС, *nearshoring* на сучасному етапі переосмислюється як більш комплексна стратегія географічної переорієнтації імпорту товарів і послуг до ЄС. У цьому контексті Україна має беззаперечну перевагу у зв'язку з територіальною близькістю країн-членів об'єднання.

Насамкінець слід зазначити, що концепція *nearshoring* вступає у пряме протиріччя з ідеєю долучення України до проекту Нового шовкового шляху – сухопутного транспортного коридору з Китаю до ЄС для поставок китайської продукції на європейські ринки. Попри перспективу залучення інвестицій у розбудову транспортно-логістичної інфраструктури ЗЕД у разі проходження маршруту Нового шовкового шляху територією України розвиток виробничо-експортного потенціалу у межах *nearshoring* видається більш привабливим у стратегічній перспективі, ніж активізація транзитного потенціалу у межах обслуговування товарообміну між Китаєм та ЄС. Тим більше що розвиток інфраструктури Нового шовкового шляху сприятиме більшому проникненню китайської продукції і на внутрішній ринок України.

Висновки. Україна має вкрай неефективну структуру товарного експорту до Китаю, що характеризується засиллям мінеральної та сільгоспсировини, низькою часткою товарів навіть первинної обробки і практичною відсутністю споживчої продукції. Тому майже дворазове зростання вітчизняного експорту до Китаю у 2020 р. на тлі падіння поставок до більшості інших країн в умовах пандемії несе безпосередню загрозу посилення сировинної спеціалізації України на світовому ринку. Найбільш ефективною відповіддю на цей виклик національним інтересам видається послаблення залежності від імпорту низки видів продукції з КНР та розвиток їх вітчизняного виробництва з подальшим налагодженням поставок на сприятливі зовнішні ринки, зокрема до ЄС. Україна вже має відповідний успішний досвід у сфері деякої побутової техніки: електроводонагрівачів для приготування кави або чаю, електричних бритв, пральних машин, електрообігрівачів. Необхідним видається поширення цього досвіду на інші сфери виробництва, що потребує ґрунтового аналізу попиту країн ЄС на китайську продукцію та оцінки можливостей задоволення цього попиту за рахунок продукції українського виробництва. Це визначає перспективу досліджень із цієї проблематики.

Список використаних джерел:

1. Зовнішня торгівля України товарами у 2020 році : Експрес-випуск. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2021/02/15.pdf>.
2. Величко В.В. Китай: геоeкономіка світового лідера. Геоeкономічні сценарії розвитку та Україна : монографія / за наук. ред. д-р екон. наук., проф. А. С. Філіпенко. Київ : Академія, 2010. С. 176–199.
3. Інін Л., Захарін С.В., Волосюк М.В. Перспективи зростання торговельно-економічного співробітництва Китайської Народної Республіки та України в контексті реалізації ініціативи «Один пояс – один шлях». *Економіка та держава*. 2018. № 5. С. 14–16.
4. Захарін С.В., Інін Л., Вендянь В. Активізація українсько-китайського економічного співробітництва. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія : Економіка*. 2016. Вип. 2. С. 28–32.
5. Захарін С.В., Інін Л., Смірнов Є.В. Напрями розширення Китайсько-Українського інвестиційного та інноваційного співробітництва. *Економічний вісник університету*. 2018. Вип. 37(1). С. 281–289.
6. Заєць М.А., Тао В., Захарченко О.В. Українсько-китайські торгово-економічні відносини та їх вплив на логістичний розвиток. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2014. Вип. 9(1). С. 9–13.
7. Роговий В.Г. Перспективи та ризики розвитку українсько-китайських торговельно-економічних відносин. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2016. № 2. С. 106–110.

8. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2020/zd/ztt/ztt_u/arh_ztt2020.html.
9. Країни за товарною структурою зовнішньої торгівлі. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2020/zd/kr_tstr/arh_kr_2020.htm.
10. Федів Р. Розвиток українсько-китайських відносин. Особливості торговельно-економічної співпраці та реалізації спільних проєктів у галузі АПК. *Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія : Економіка АПК*. 2017. № 24(1). С. 42–54.
11. Красільчук Я. Китай як перспективний торговельний партнер України. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011. Вип. 95(2). С. 44–45.
12. Галасюк В.В. Державне регулювання експорту металобрухту в системі протидії глобальним викликам функціонування металургійної галузі України. *Актуальні проблеми економіки*. 2018. № 11. С. 48–55.
13. Ukraine's Products Exports to China, by Stages of Processing, 2018. World Integrated Trade Solution. URL: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/UKR/Year/2018/TradeFlow/Export/Partner/CHN/Product/all-groups>.
14. EU trade since 1988 by HS6. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/international-trade-in-goods/data/database>.
15. Олефір В.К. Вплив угоди про асоціацію між Україною та ЄС на ринок споживчих товарів. *Економіка та прогнозування*. 2018. № 3. С. 118–137.

References:

1. SSSU (2021) Zovnishnia torhivlia Ukrainy tovaramy u 2020 rotsi [Foreign Trade of Ukraine in Goods, 2020]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2021/02/15.pdf>.
2. Velychko V.V. (2010) Kytai: heoekonomika svitovoho lidera [China: Geo-Economics of World Leader]. Heoekonomichni stsenarii rozvytku ta Ukraina. Kyiv: Academia, pp. 176–199.
3. Inin L., Zakhariin S.V., Volosiuk M.V. (2018) Perspektyvy zrostantia torhovelno-ekonomichnoho spivrobitnytstva Kytayskoi Narodnoi Respubliky ta Ukrainy v konteksti realizatsii initsiatyvy «Odyn poias – odyn shliakh» [Prospects for the CN-UA Trade and Economic Cooperation Development in the Context of Belt and Road Initiative]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 5. pp. 14–16.
4. Zakhariin S.V., Inin L., Ventsian V. (2016) Aktyvizatsiia ukrainsko-kytayskoho ekonomichnoho spivrobitnytstva [Intensification of Ukrainian-Chinese Economic Cooperation]. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnogo universytetu. Ser. : Ekonomika*, no. 2, pp. 28–32.
5. Zakhariin S.V., Inin L., Smirnov Ye.V. (2018) Napriamy rozshyrennia Kytaysko-Ukrainskoho investytsiinoho ta innovatsiinoho spivrobitnytstva [Directions for Expanding Chinese-Ukrainian Investment and Innovation Cooperation]. *Ekonomichni visnyk universytetu*, no. 37(1), pp. 281–289.
6. Zaiets M.A., Tao V., Zakharchenko O.V. (2018) Ukrainsko-kytayski torhovo-ekonomichni vidnosyny ta yikh vplyv na lohistychnyi rozvytok [Ukrainian-Chinese Trade and Economic Relations and Their Impact on Logistics Development]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Serii: Ekonomichni nauky*, no. 9(1), pp. 9–13.
7. Rohovyi V.H. (2016) Perspektyvy ta ryzyky rozvytku ukrainsko-kytayskykh torhovelno-ekonomichnykh vidnosyn [Prospects and Risks of Ukrainian-Chinese Trade and Economic Relations Development]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu. Serii : Ekonomichni nauky*, no. 2, pp. 106–110.
8. SSSU (2021) Heohrafichna struktura zovnishnoi torhivli tovaramy [Ukraine's Geographical Structure of Foreign Trade in Goods]. Available at: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2020/zd/ztt/ztt_u/arh_ztt2020.html.
9. SSSU (2021) Krainy za tovarnoiu strukturoiu zovnishnoi torhivli [Countries by Commodity Structure of Foreign Trade]. Available at: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2020/zd/kr_tstr/arh_kr_2020.htm.
10. Fediv R. (2017) Rozvytok ukrainsko-kytayskykh vidnosyn. Osoblyvosti torhovelno-ekonomichnoi spivpratsi ta realizatsii spilnykh proektiv u haluzi APK [Development of Ukrainian-Chinese Relations. Features of Trade and Economic Cooperation and Implementation of Joint Projects in Agriculture]. *Visnyk Lvivskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Serii: Ekonomika APK*, no. 24(1), pp. 42–54.
11. Krasilchuk Ya. (2011) Kytai yak perspektyvnyi torhovelnyi partner Ukrainy [China as a Promising Trade Partner of Ukraine]. *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn*, no. 95(2), pp. 44–45.
12. Halasiuk V.V. (2018) Derzhavne rehuliuвання експорту металобрухту в системі протидії глобальним викликам функціонування металургійної галузі України [State Regulation of Scrap Metal Exports as Part of Countermeasures Against Global Challenges for Ukrainian Metal Industry]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 11, pp. 48–55.
13. WITS (2021) Ukraine's Products Exports to China, by Stages of Processing, 2018. Available at: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/UKR/Year/2018/TradeFlow/Export/Partner/CHN/Product/all-groups>.
14. Eurostat (2021) EU trade since 1988 by HS6. Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/international-trade-in-goods/data/database>.
15. Olefir V.K. (2018) Vplyv uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YeS na rynek spozhyvchykh tovariv [Impact of the EU-UA Association Agreement on the consumer goods market]. *Ekonomika ta prohnozuvannia*, no. 3, pp. 118–137.